

Streszczenie popularne

Na ilość i jakość polsko-czeskich kontaktów językowych ma współcześnie wpływ kilka skomplikowanych zjawisk, które decydują w dużym stopniu o kształcie rzeczywistości społecznej w Czechach i w Polsce. Najkrócej rzecz ujmując: od 1989 roku słabnie poczucie więzi oparte na wspólnej tożsamości słowiańskiej; w siłę rośnie z kolei tożsamość narodowa. Jednakże lojalność wobec języka narodowego, traktowanego przez wieki w obu krajach jako podstawowy nośnik tożsamości wspólnotowej, nie jest już dziś tak obligatoryjna.

Na sytuację języków narodowych nakładają się dodatkowo ogólniejsze ekonomiczne i polityczne procesy globalizacyjne, migracje ludności (co dotyczy bardziej Polaków niż Czechów), rewolucja technologiczna itd. Sprzyjają one uczestnictwu w ponadnarodowej wspólnocie komunikacyjnej, ale także zmieniają pejzaż kulturowy krajów Europy Środkowej, modyfikując wykształcone lokalnie wzorce komunikacji międzyjęzykowej.

Celem projektu jest prześledzenie tych zmian. Posłużą temu odpowiednio zaprojektowane badania socjolingwistyczne, za pomocą których zostaną ujawnione preferencje dotyczące wyboru języka komunikacji na pograniczu. Zakłada się także przeprowadzenie eksperymentów psycholingwistycznych nad recepcją mowy sąsiada. Całość jest ujęta w szerokiej ramie ekolingwistyki, promującej podtrzymywanie zróżnicowania językowego.

Badania mają umożliwić zdiagnozowanie współczesnej sytuacji językowej na polsko-czeskim pograniczu oraz wyprowadzenie wniosków dotyczących dynamiki zmian: to, czy kontakty na pograniczu zdominuje wariant *lingua franca* w wersji angielskiej (ELF), czy *lingua receptiva* oparta na językach narodowych (LaRa), zależy od stopnia ekspansji procesów globalizacyjnych oraz trwałości i atrakcyjności lokalnych praktyk językowych wypracowanych w wielowiekowym obcowaniu. Możliwy jest też wariant zglokalizowany – *multilingua franca*.

Obszar poddany rozpoznaniu to środkowy odcinek polsko-czeskiego pogranicza typowy pod względem natężenia i charakteru kontaktów językowych. Nie był on dotąd obiektem badań; problem rywalizacji czy współistnienia komunikacji za pomocą ELF i LaRa także nie był do tej pory rozpatrywany. Tymczasem obserwacja tych zmian, ukazanie ich złożoności, a przede wszystkim poparta dowodami diagnoza aktualnej sytuacji językowej jest ważna z co najmniej dwóch powodów. Po pierwsze może stać się podstawą kształtowania realnej i dostosowanej do specyfiki pogranicza polityki językowej wspierającej języki narodowe na tym terenie. Po drugie rezultaty eksperymentów psycholingwistycznych będzie można wykorzystać w opracowaniu skuteczniejszej metodyki nauczania pokrewnych języków obcych oraz w przygotowywaniu mieszkańców pogranicza (i nie tylko) do wielojęzycznej komunikacji receptywnej.

Badania czesko-polskich kontaktów językowych w kontekście LaRa pozwolą także włączyć się w wartki obecnie w lingwistyce kontaktu na świecie nurt badań nad wielojęzycznością receptywną, w którym nie były dotąd prezentowane.